

Päivämäärä
6.11.2020

OULUN KAUPUNKI

LÄNSI-PATELAN RANTAREITIN

LUONTOSelvitys

Päivämäärä **6.11.2020**
Laatija **Antje Neumann, Heikki Tuohimaa, Ramboll Finland Oy**
Tarkastaja **Nelli Nenonen, Ramboll Finland Oy**
Hyväksyjä **Johanna Jylhä, Oulun kaupunki**
Kansikuva **Rantareitin selvitysalue ilmakuvassa 12.8.2020**

Viite 1510056412

SISÄLTÖ

1.	JOHDANTO	3
2.	MENETELMÄT	4
2.1	Kasvillisuusselvitys	4
2.2	Linnustoselvitys	4
2.3	Direktiivilajiselvitys	5
3.	TULOKSET	5
3.1	Alueen yleiskuvaus	5
3.2	Kasvillisuusselvitys	5
3.2.1	Merenrantaniityt	7
3.2.2	Niityt	8
3.2.3	Pensaikot ja metsät	11
3.2.4	Kuivasoja	12
3.3	Linnustoselvitys	14
3.4	Yleiskuva	14
3.5	Suojelullisesti huomionarvoiset lajit	15
3.6	Arvokkaat lintualueet	18
3.7	Direktiivilajiselvitys	18
3.7.1	Viitasammakko	18
3.7.2	Muut luontodirektiivin liitteen IV(a) lajit	19
4.	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	20
5.	LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO	21

1. JOHDANTO

Rantareitin selvitysalue sijaitsee Oulun Länsi-Patelassa, noin 8 km ydinkeskustasta luoteeseen.

Tehtävänä oli laatia luontoselvitys noin 17 hehtaarin selvitysalueelle (kartta 1). Työ liittyy Oulun kaupungin rantareitin parantamishankkeeseen. Luontoselvitys sisältää kasvillisuus-, pesimälinnusto- ja direktiivilajiselvityksen.

Biologi, FM, Antje Neumann Ramboll Finland Oy:stä on laatinut kasvillisuus- ja direktiivilajiselvitykset. Linnustonselvityksen maastotyöt on tehnyt linnustoasiantuntija Jari Peltomäki Finnature Oy Ltd:stä ja niiden osalta raportoinnista on vastannut ympäristösuunnittelija Heikki Tuohimaa Ramboll Finland Oy:stä.

Kartta 1. Selvitysalueen sijainti: raja on merkitty sinisellä maastokarttapohjalle (karttapohja: MML 2020).

2. MENETELMÄT

Luontoselvityksen esityönä haettiin POP-ELY-keskukselta ja Lajitietokeskukselta ajankohtaiset uhanalaisten lajien esiintymistiedot selvitysalueelta. Lisäksi arvioitiin olemassa olevan paikkatiedon, maastokartta- ja ilmakuvatulkinnan perusteella alustavasti alueen suojelullisista syistä huomioon otettavat luontokohteet.

2.1 Kasvillisuusselvitys

Kasvillisuusselvityksen maastotyöt tehtiin 11.7. ja 12.8.2020. Maastossa käveltiin systemaattisesti selvitysalueen läpi, kirjaten ylös lajisto- ja luontotyyppitietoja. Selvityksen aikana kartoitettiin myös Kuivasojan vesi- ja rantakasvillisuutta.

Maastotöissä kiinnitettiin erityistä huomiota metsälailla (10 §), vesilailla (11 §) sekä luonnonsuojelulailla (29 §) suojeltujen luontotyyppien, uhanalaisten luontotyyppien ja suojelullisista syistä erityishuomiota vaativien lajien mahdollisten esiintymispaikkojen havainnoimiseen. Erityishuomiota vaativat lajit ovat luonnonsuojelulain suojelusäänöksissä tarkoitettuja kasvi- ja eläinlajeja, silmällä pidettäviä tai uhanalaisia lajeja, rauhoitettuja lajeja ja luontodirektiivin liitteen IV (b) kasvilajeja. Maastotöissä tarkistettiin selvitysalueella ja sen läheisyydessä sijaitsevien tiedossa olevien (ELY-keskus, Lajitietokeskus 2020) kasvilajien esiintymispaikat.

2.2 Linnustoselvitys

Linnustonsuojelun kannalta merkittävimmiksi lajeiksi katsottiin luonnonsuojelulain 46 §:n ja 47 §:n nojalla uhanalaisiksi luokitellut lajit ja erityisesti suojelua vaativat lajit, Suomen lajien uhanalaisuustarkastelussa valtakunnallisesti tai alueellisesti uhanalaisiksi määritellyt lajit (Lehikoinen ym. 2019, Birdlife Suomi 2013) sekä Euroopan Unionin lintudirektiivin (Neuvoston direktiivi 79/409/ETY) liitteen I mukaiset lajit, joiden elinympäristöjä jäsenvaltioiden tulisi suojella erityistoimin sekä Suomen kansainväliset vastuulajit.

Maastokäynnit lintuselvityksen osalta ajoittuivat:

28.5.2020 klo 3:15-6:00

29.5.2020 klo 6:15-8:15

11.6.2020 klo 3:00-6:30

12.6.2020 klo 5:00-8:45

Selvitysalueen pesimälinnusto inventoitiin huolellisesti ns. kartoituslaskentamenetelmää käyttäen. Selvitysalue on lähellä merenrantaa, minkä vuoksi myös ranta-alueiden pesimälinnut kartoitettiin. Yleisellä tasolla laajat avoimet merenrantaniityt ovat usein linnuille arvokkaita elinympäristöjä. Huolella kartoitettuja olivat Kuivasojan varsi ja suisto, Kuivasniitty, Pateniemen uimaranta ja ympäristöineen. Lisäksi kartoitettiin selvitysalueen rajasta lähimmillään noin 100 metriä koilliseen sijaitseva avonainen joutomaa-alue.

Maastokartoituksessa sovellettiin luonnontieteellisen keskusmuseon linnustoseurannan havainnointiohjeita (mm. Koskimies ja Väisänen 1994). Reviirit ja parimäärät tulkittiin ohjeiden mukaisesti. Alueen linnustollisesti merkittävyyttä arvioitiin maastokartoitusten perusteella.

2.3 Direktiivilajiselvitys

Luontodirektiivin liitteen IV (a) eläinlajit edellyttävät tiukkaa suojelua, ts. niiden tahallinen tappaminen, pyydystäminen, kerääminen, häiritseminen erityisesti pesinnän aikana sekä kaupallinen käyttö on luonnonsuojelulailla kielletty. Lisäksi eläinlajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on luonnonsuojelulailla kiellettyä.

Direktiivilajien esiintymisselvitys tehtiin asiantuntija-arvioina lajien elinympäristö- ja levinneisyystietojen perusteella. Tietoja hankealueen elinympäristöistä kerättiin luontotyyppi- ja kasvillisuusselvityksen maastotöiden aikana.

Viitasammakoiden osalta tehtiin alueelle maastoselvitys 12.5. klo 22-24 (sää poutainen, tyyni, lämpötila 0,5 - 4°C). Viitasammakkoselvityksen maastotyöt tehtiin kutuaikana, jotta sammakkoeläinten esiintymisestä selvitysalueella voitaisiin saada käsitys koiraiden ääntelyn perustella. Viitasammakkoselvitys tehtiin kävellen hitaasti vesistöjen rantoja pitkin samalla kuunnellen mahdollista sammakkoeläinten ääntelyä. Lisäksi mahdollisten kutuvesistöjen ääressä seisottiin tai istuttiin hiljaa 15–30 minuuttia kuunnellen ääntelyä.

3. TULOKSET

3.1 Alueen yleiskuvaus

Oulun ranta-alue on Pohjois-Pohjanmaan merenkohoamisrannikkoa. Selvitysalueen pohjoisosa sijoittuu enimmäkseen merenrantaniittyä korkeammalla sijaitsevalle pensasvyöhykkeen ja lehtovyöhykkeen vaihettumisvyöhykkeelle. Karinkannan alueella rantareitti ylittää kangasharjanteen. Selvitysalueen eteläosassa reitti ylittää Kuivasojan, jonka varrella on lehtometsää ja kuusivaltaista tuoretta kangasmetsää.

3.2 Kasvillisuusselvitys

Selvitysalueen pohjoisosassa on vuodelta 2009 peräisin oleva havaintotieto vesihilvestä ja havaintotieto ahonoidanlukosta vuodelta 2002 (ELY-keskus, Lajitietokeskus 2020). Molempien lajien kasvupaikkojen havaittiin tuhoutuneen (kuva 1 ja kuva 7).

Kuva 1. Selvitysalueen pohjoisosassa sijaitseva oja on muokattu uuden asuinalueen tieltä. Ojassa sijaitsi vesihilven havaintopaikka vuodelta 2009.

Muut tiedossa olevat havaintopaikat sijoittuvat varsinaisen selvitysalueen länsipuolelle merenrantaniityille ja rannikolle. Kyse on lähinnä havainnoista upossarpiosta, vesipaunikosta ja rannikkovesikuusista vuosilta 1997-2002. Lisäksi selvitysalueen ulkopuolella on havaintopisteitä vesihilvestä (vuonna 2019) ja perämerensilmäruohosta (2004).

3.2.1 Merenrantaniityt

Alueen korkeakasvuisilla merenrantaniityillä yleisimmät lajit ovat järviruoko ja mesiangervo (kuva 2). Lisäksi korkeakasvuisilla kasvaa kiiltopajua. Varsinkin Kuivasniitty on pensakoitumassa (Kuva 3 3).

Järviruokovaltaisten alueiden lomassa olevien matalakasvuisempien paikkojen kasvillisuus on hie-
man monipuolisempaa. Lajistoon kuuluu kurjenjalka, suoputki, suohorsma, luhtakuusio, ranta-
kukka, terttualpi, hiirenvirna, vilukko, luhtavirmajuuri, luhtakastikka, jokapaikansara, mesimarja,
rentukka, rantanätkelmä, myrkkykeiso ja ratamosarpio. Kurjenjalan kukissa oli paljon kimalaisia
ruokailemassa. Pohjakerros on pääosin karikkeen peitossa, paikoin kasvaa okarahkasammalta.

Merenrantaniittyjen kohdalla käytiin tarkistamassa myös selvitysalueen ulkopuolella lännessä ole-
vaa kasvillisuutta 50-100 m etäisyydellä selvitysalueen rajasta. Tämän selvityksen yhteydessä alu-
eella ei tehty havaintoja ELY-keskuksen ja Lajitietokeskuksen vuoden 1997-2002 tietokantatie-
doissa mainituista uhanalaisista lajeista uopsarpiosta, vesipaunikosta tai rannikkovesikuusesta.
Mahdollisesti esiintymät ovat siirtyneet maankohoamisprosessin ja rantaniittyjen umpeenkasvun
myöten lähemmäksi vesirajaa, jota ei tässä selvityksessä selvitetty.

Maa kohoaa Oulun alueella noin 8 mm/vuosi, joten vuonna 1997 havaittujen kasvien kasvupaikat
ovat nyt noin 18 cm korkeammalla kuin havaintovuonna ja niiden kasvupaikkaolosuhteet sitä joh-
tuen muuttuneita. Tuoreimmat havaintotiedot uhanalaisista ranta- ja vesikasvilajeista sijoittuvat
kin pääosin vesirajan tuntumaan. Lähellä vesirajaa jääeroosion vaikutusvyöhykkeellä on kapeahko
kaistale matalakasvuista merenrantaniittyä.

Kuivasniityn pohjoispuolisella poukamassa ja sen pohjoispuolisen venesataman poukamassa ha-
vaittiin 3.10.2020 (Lajitietokeskus) matalassa rantavedessä haitallisiin vieraslajiin kuuluvaa kana-
danvesiruttoa. Kanadanvesirutto on voimakas kilpailija ja voi syrjätä kotoperäisiä vesikasveja.

Merenrantaniityt perinnebiotooppeina on luokiteltu äärimmäisen uhanalaisiksi (CR). Rantareitin
länsipuoliset merenrantaniityt ovat kuitenkin melko ruovikoituneita ja pensoittuneita, josta syystä
niiden edustavuus ja lajistollinen monipuolisuus ovat heikentyneitä.

Merenrantaniityn kasvillisuus voidaan saada monipuolisemmaksi hoitotoimenpiteiden avulla, esim.
pensaiden raivaus ja ruovikon niitto.

**Kuva 2. Korkeakasvuisen merenrantaniityn valtalaji on järviruoko, seassa kasvaa kiiltopajua ja mesian-
gervoa. Matalakasvuisemmalla paikalla kasvillisuus on monipuolisempi.**

Kuva 3. Etelämpänä sijaitseva Kuivasniitty on voimakkaammin pensoittunut kuin pohjoisempi alue.

Selvitysalueen pohjoisosassa sijaitsevan Länsi-Patelan uimarannan alueella (kuva 4) havaittiin yllä mainitun ruovikon ja korkeakasvuisen merenrantaniittykasvillisuuden lisäksi vesirajalla ja rantavedessä ojaleinikkiä, sinikaislaa, mutayrttiä, rönsyrölliä sekä hiekkarannan alueella rantavehnnää.

Kuva 4. Länsi-Patelan uimarantaa reunustaa korkeakasvuinen merenrantaniitty.

3.2.2 Niityt

Karinkannan alueella rantareitin varrella esiintyy kuivan niityn kasvillisuutta (kuva 5). Lajistoon kuuluvat nurmirölli, metsälauha, kissankello, pietaryrtti, siankärsämö, kultapiisku, maitohorsma, niittyrölli, hiirenvirna, timotei, kangasmaitikka, keltakannusruoho ja keltamo. Niityllä oli kartoituksen aikana useita eri päiväperhoslajeja sekä kimalaisia ja mehiläisiä ruokailemassa.

Niitty on paikoin pensoittumassa ja taimettumassa (kuva 6). Asutusten läheisyydessä on pihakurikasveja kuten suomenröyhytatar, tuoksuvatukka ja haitallinen vieraslaji kurturuusu, jotka uhkaavat vallata alaa niittykasvillisuudelta. Kurturuusun (ETRS-GK 26: 26471638: 7219508) kasvatusta on kiellettyä kolmen vuoden siirtymäajan jälkeen 1.6.2022.

Niittyalueella ei havaittu uhanalaisia lajeja, eikä luontotyyppiä voida lajiston puolesta luokitella perinnebiotoopiksi. Niityllä voidaan kuitenkin katsoa olevan paikallista merkitystä luonnon

monimuotoisuuden kannalta, joten sitä suositellaan ylläpidettävän sen lajiston monimuotoisuuden säilymiseksi ja lisäämiseksi. Mahdollisin hoitotoimenpiteisiin kuuluvat puuntaimien ja pensaiden raivaus ja niityn säännöllinen niittäminen heinäkuun lopussa/elokuussa. Pensaat ja heinät olisi kuljetettava pois alueesta.

Kuva 5. Lastutien itäpuolella on värikäs kuiva niitty, jossa ruokaili elokuisen kasvillisuusselvityksen aikana useita päiväperhoslajeja

Kuva 6. Niittyjä uhkaa umpeenkasvu, mikäli niitä ei hoideta säännöllisesti.

Hämäläntien varrella on vuodelta 2002 tiedossa oleva ahonoidanlukon (silmälläpidettävä NT, alueellisesti uhanalainen RT) esiintymäpaikka. Tässä selvityksissä ahonoidanlukkoa ei havaittu. Sen vanhalla esiintymispaikalla on nykyään pensaikko ja putkityömaa (kuva 7).

Kuva 7. Vuoden 2002 ahonoidanlukon havaintopaikka on jäänyt pensaikon ja kaivuutyömaan alle.

Rantareitin pohjoisosan varrella kasvaa kostean suurruohoniityn kasvillisuutta (kuva 8), jonka valtalajeja ovat nurmilauha, korpikastikka ja mesiangervo. Paikoin reitin varrella kasvaa pihakarkureita kuten suomenröyhytatar ja tuoksuvatukka. Kahdella paikalla havaittiin kankaalla eli päätyypillisellä kasvupaikalla keltakurjenmiekkakasvustoja. Keltakurjenmiekka kasvaa yleensä kosteilla paikoilla vesistöjen rannoilla tai ojissa. Sitä kasvatetaan myös pihakasvina. Reitin varrella esiintyvät keltakurjenmiekat voivat olla jäännöksiä maankohoamisen myötä vetäytyvästä merenrannasta tai vanhoista ojista. Tai ne ovat pihakarkureita. Yhdellä paikalla suurruohoniityllä havaittiin kello-sinilatvaesiintymä, joka on mahdollisesti joskus kuulunut jonkun talon pihakasveihin.

Kuva 8. Rantareitin pohjoisosan varrella kasvaa korkeakasvuista niittyä.

3.2.3 Pensaikot ja metsät

Selvitysalueen merenrantaniityiltä sisämaahan mentäessä saavutaan seuraavaan merenkohoamisrannikon sukkessiovyöhykkeeseen, pensasvyöhykkeeseen. Vyöhykkeen pensaskerrosta hallitsee kiiltopaju ja kenttäkerroksen valtalaji on mesiangervo (kuva 9). Luontotyyppi merenrantapajukot on luokiteltu elinvoimaiseksi (LC).

Kuva 9. Rantareitin varrella lännessä kasvaa rantapensaikkaa.

Pensasvyöhykkeen yläpuolella on seuraava sukkessiovyöhyke: lehdot. Lehtoja esiintyy Kuivasniityn etelä- ja itäpuolella sekä Kuivasojan ranta-alueella. Kuivasojan itäpuolisella alueella on umpeenkasvaneita niittyjä, joissa esiintyy lehdon kasvillisuutta.

Alueen lehtojen puusto muodostuu pääosin harmaalepystä ja hieskoivusta, joillakin paikoilla esiintyy kuusta. Pensaskerroksessa kasvaa kiiltopajua. Kenttäkerroksen lajistoon kuuluvat mesiangervo, nokkonen, puna-ailakki, vadelma, metsäalvejuuri, hiirenporras, terttualpi, luhtavirmajuuri, mesimarja, korpipaatsama, oravanmarja, metsätähti, suo-orvokki ja ruohokanukka.

Kuivasniityn itäpuolella ja Kuivasojan ranta-alueella sijaitsevat lehdot ovat suhteellisen luonnontilaisen kaltaisena säilyneitä (vaarantunut, VU). Niissä esiintyy sekä kostean että tuoreen lehdon kasvillisuutta (kuva 10).

Kuva 10. Rantareitin varrella idässä esiintyy kahdella paikalla lehtoa.

Selvitysalueen eteläosassa esiintyy tuoretta kuusivaltaista kangasmetsää (kuva 11). Luonnontilaiset ja luonnontilaisen kaltaiset tuoreet kangasmetsät luokitellaan vaarantuneiksi (VU) (Kontula ym. 2018). Kyseessä olevien metsäkuvioiden puusto on varttunutta, mutta metsän kerroksellisuus ja lahoppuun määrä on suhteellisen vähäinen. Metsät voidaan tämän perusteella luokitella varttuneiksi talousmetsiksi. Metsäkuvioilla on kaupungin alueella kasvavina paikallinen merkitys luonnon monimuotoisuudelle, vaikka niiden luonnontilaisuus ja edustavuus ovat jossain määrin heikentyneitä. Alueen tuoreiden kankaiden lajistoon kuuluvat mustikka, kultapiisku, oravanmarja, metsälauha ja puolukka.

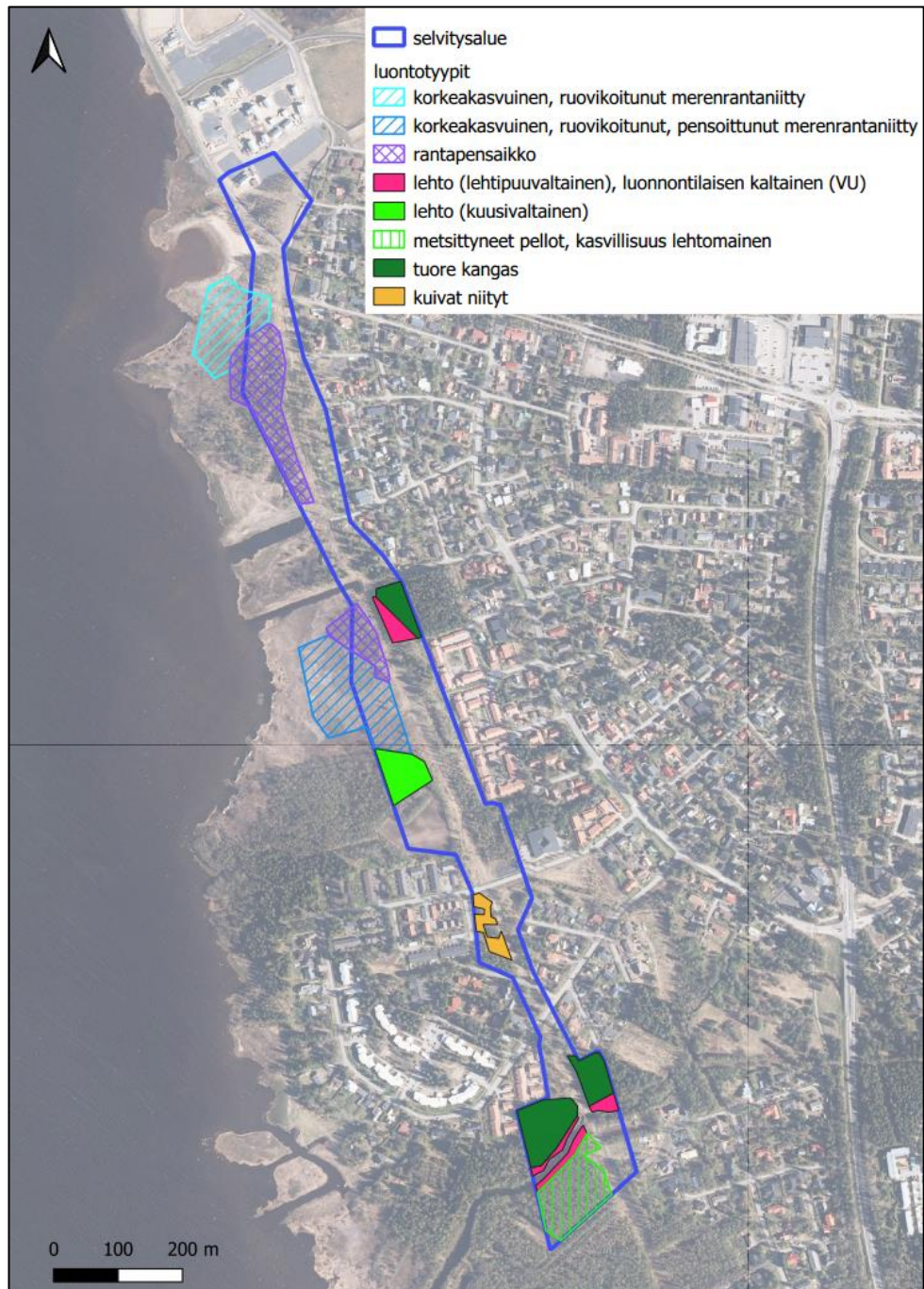
Kuva 11. Paikoin selvitysalueella esiintyy tuoreen kankaan kuusimetsää.

3.2.4 Kuivasoja

Kuivasojan rannalla kasvaa lehdon kasvillisuutta (ks. edellinen kappale). Ruskeavetisen, hiekka-pohjaisen pienen joen varsinaista ranta- ja vesikasvillisuutta on suhteellisen vähän. Joessa ja rannalla havaittiin rentukkaa, rantapalpakkoa (steriili) ja järvisätkintä (kuva 12).

Kuva 12. Kuivasojalla on rehevä rantakasvillisuus, mutta ruskeavetisen uoman vesikasvillisuus on melko niukka. Sillan pohjoispuolella esiintyy järvisätkintä ja steriiliä rantapalpakkoa.

Kartta 3. Luontotyyppien sijainnit rantareitin selvitysalueella sekä selvitysalueen ulkopuolella selvitettyillä kohteilla. Punaisella merkityt luonnontilaisen kaltaiset uhanalaiset lehdot suositellaan erityisesti ottavan huomioon maankäytön suunnittelussa. Muut luontotyytit ovat joko luonnontilaltaan ja edustavuudeltaan heikentyneitä tai ei uhanalaisia. Karttaan ei rajattu voimakkaasti kulttuurivaikuttaneita ja joutomaa-alueita.

3.3 Linnust selvitys

3.4 Yleiskuva

Maastokartoituksissa selvitysalueella ja sen läheisyydessä, mukaan lukien läheinen merenranta-alue, havaittiin pesintään viittaavasti maastokäyntien aikana noin 60 lintulajia. Runsaslukuisimpiin lajeihin kuuluu monenlaisten elinympäristöjen ominaislajeja, kuten rantapensaikoiden, ruovikoiden, metsien ja kulttuurialueiden lajeja. Kartoituksen perusteella runsaslukuisimmat lajit olivat pajulintu, peippo, punakylkirastas, sinitiainen, ruokokerttunen, räkättirastas, kirjosiippo ja pajusirkku. Uhanalaisista ja silmälläpidettävistä lajeista selvitysalueen sisällä havaittiin lähinnä pensaikoiden ja kulttuurialueiden varpuslintulajeja, kuten punavarpunen, pensaskerttu, viherpeippo, västäräkki ja harakka, kun taas selvitysalueen länsipuolelle painottuvat pajusirkku ja ruokokerttunen. Uhanalaisista lajeista ainoa varsinainen metsälintulaji oli hömötiainen, joka havaittiin reviiirilään Kuivasojan varressa selvitysalueen rajalla.

Selvitysalueen länsipuolen merenrannalla havaittiin runsaasti vesilintuja. Sorsalintujen pesimäkanta arvioidaan tyypillisesti koiraista haudonnan alkuvaiheessa. Varhaisimpien lajien (mm. sinisorsa, telkkä, isokoskelo ja osin tavi) varsinainen laskentakausi oli ohitettu jo ensimmäisen laskentakierrokseen mennessä, joten niiden kohdalla pesimäkannan arvioissa on epätarkkuutta ja ovat todennäköisesti aliarvioita. Havainnot vesilinnuista saatiin lähinnä vesialueelta. Vesilinnuilla pesiväksi tulkittavat lajit edustavat alueellista pesimäkantaa, mutta varsinaisen pesän sijainti harvoin selviää. Näissä kartoituksissa yksi telkkä lähti pöntöstä. Joutsenia havaittiin Länsi-Patelan edustalla (28.5. 2 paria), jotka tulkittiin käytöksen perusteella pesimättömiksi. Muut vesilintulajit tulkittiin pesiviksi. Haapana (28.5. koiras) havaittiin pohjoispuolen Joutomaalla lätäkössä (kartta 3). Harmaasorsa (naaras 11.6. ja pari 12.6.) havaittiin Kuivasniityn edustalla. Lapasorsia tulkittiin (28.5. koiras ja 11.6. 2 erillistä koirasta) 2 paria. Tavi pesimäkannaksi tulkittiin (havainnot: 11.6. koiras, 2 koirasta ja naaras, 7 koiraan parvi) kolme paria. Sinisorsien pesimäkannaksi tulkittiin (havainnot: 11.6. 3 erillistä paria ja 6 koiraan parvi sekä 12.6. poikue sekä 12 koiraan ja yhden naaran parvi) neljä paria. Tukkasotka havaittiin Länsi-Patelassa (28.5. pari) ja Kuivasojansuulla (12.6. 2 koirasta), näistä ohjeiden mukaan tulkitaan yksi pari, mutta voisi olla kolmekin paria. Telkkiä tulkittiin 3 paria (12.6. 3 naarasta, joista yksi lähti pöntöstä) ja isokoskeloita 4 paria (11.-12.6. 4 naarasta). Silkkiiukkuja havaittiin (28.5 pari) ja 11.6. (3 yksilöä) sekä 12.6 (1 yksilö) ja lajin pesimäkannaksi tulkittiin kolme paria.

Lokkilintuja ei havaittu pesintään viittaavasti Kuivasojan ja Pateniemen välillä. Kahlaajista tyllillä havaittiin kaksi reviiriä Pateniemessä ja pikkutyllillä reviiri pohjoispuolen joutomaalla. Todennäköisesti saman reviirin pikkutyllejä havaittiin ruokailemassa uimarannalla. Selvitysalueen länsipuolella merenranta-alueella oli useita reviirejä kahlaajalajeista rantasipillä, kuovilla ja taivaanvuohella. Punajalkaviklon ainoa havaittu reviiri tulkittiin Kuivasniitylle. Valkoviklolle tulkittiin reviirit Kuivasniitylle, Kuivasojansuulle ja pohjoispuolen joutomaalle. Kahlaajista havaittiin myös suokukko (koiras 28.5. Länsi-Patelan venesatamassa), lapinsirri (28.5. 2 ruokailevaa Pateniemen uimarannalla) ja lehtokurppia. Itämerellä pesivänä nykyään hyvin vähälukuisen lapinsirrin kohdalla havainto todennäköisesti koski kevätmuuttomatkallaan pysähtyneitä pohjoisen kannan yksilöitä. Suokukko voi olla lähiseudun pesimäkantaa. Juuri kyseinen paikka ei vastannut lajin tyypillistä pesimäympäristöä, eikä havainto viitannut pesintään. Merenrantaniittyjen etenevä umpeenkasvu on heikentämässä elinympäristöjä mm. kahlaajien ja joidenkin vesilintujen kannalta.

Selvitysalueen eteläpuolella noin 150 metrin päässä rajauksesta havaittiin pikkutikka, jonka tulkittiin olevan reviirolla. Pikkutikka on elinvoimaiseksi luokiteltu, mutta se on lahoppuustoisia lehtimetsiä suosiva vähälukuinen ja vaateliias laji. Selvitysalueen länsipuolella Karinkannassa havaittiin reviiiksi tulkittavasti Pohjois-Pohjanmaalla vähälukuinen kuusitiainen. Selvitysalueen itäpuolella havaittiin tavanomaisia etupäässä kulttuurivaikutteisen ympäristön lajeja.

Lajitietokannassa (Laji.fi) ei ollut mainittavia lintuhavaintoja vuodesta 2000 alkaen selvitysalueelta tai sen läheisyydestä. Tietokannassa oli mainintoja Pateniemen suunnalta pikkutyllistä ja kiurusta, jotka havaittiin näissäkin maastokartoituksissa.

3.5 Suojelullisesti huomionarvoiset lajit

Taulukossa 1 on esitetty maastokäyntien yhteydessä tavatut suojelullisesti huomionarvoiset eri tavoin luokitellut lajit ja kuvailtu niiden havaittu esiintymä. Ohilentäviä ei ole mukana. Tärkeimpien lajien reviirien sijainnit (oletettu keskus) tai havaintopaikat on esitetty kartalla 3. Kartalla mukana ovat uhanalaiset ja muilla tavoin luokitellut sekä kaikki vesilinnut ja harvinaiset kuusitiainen ja pikkutikka.

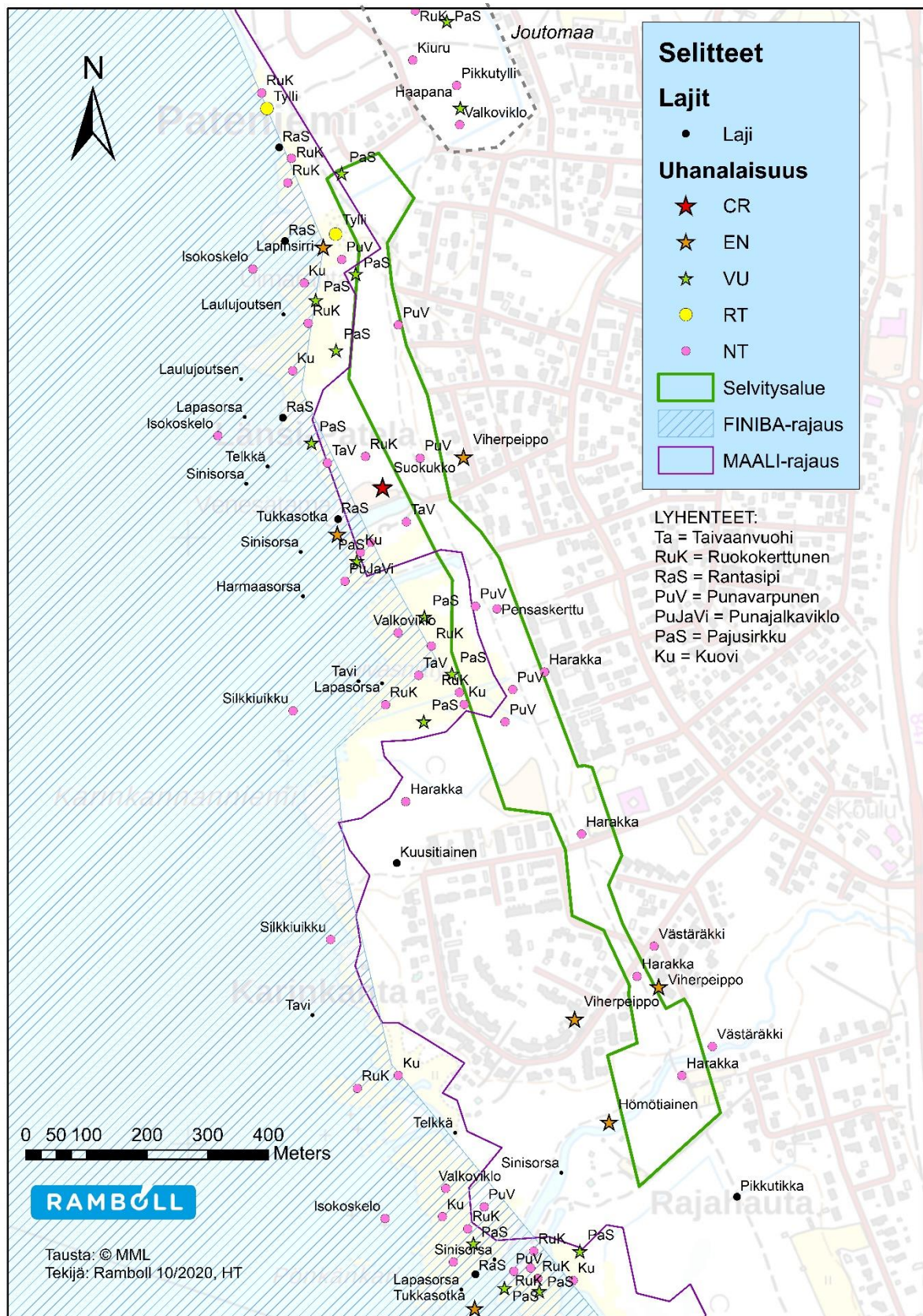
Vuoden 2020 uhanalaisuustarkastelussa valtakunnallisesti äärimmäisen (CR) uhanalaiseksi luokitelluista lajeista havaittiin suokukko, jota ei kuitenkaan pidetty pesivänä. Erittäin uhanalaisiksi (EN) luokitelluista lajeista havaittiin pesintään viittaavasti selvitysalueella tai sen läheisyydessä tukkasotka, hömötiainen ja viherpeippo. Lisäksi havaittiin lapinsirri, jonka havainnon arvioitiin koskevan muuttomatkalla olevaa. Vaarantuneiksi luokitelluista (VU) lajeista havaittiin pesintään viittaavasti selvitysalueen läheisyydessä haapana ja pajusirkku. Silmälläpidettäviksi (NT) luokitelluista lajeista selvitysalueella tai sen läheisyydessä havaittiin pesintään viittaavasti isokoskelo, silkkiuikku, pikkutylli, kuovi, valkoviklo, punajalkaviklo, taivaanvuohi, kiuru, västäräkki, ruokokerttunen, pensaskerttu, harakka ja punavarpunen. Alueellisesti uhanalaisiksi (RT) luokitelluista lajeista havaittiin pesintään viittaavasti selvitysalueen läheisyydessä tylli.

Euroopan Unionin lintudirektiivi (79/409/ETY) koskee kaikkien luonnonvaraisina elävien lintujen, niiden munien ja pesien sekä niiden elinympäristöjen suojelua. Direktiivin I-liitteessä lueteltujen lajien (EU D1) suojeluun halutaan yhteisön alueella kiinnittää erityistä huomiota. Lintudirektiivin I-liitteessä mainittujen lajien elinympäristöjä on suojeltava erityistoimin, jotta varmistetaan lajien eloonjääminen ja lisääntyminen niiden levinneisyysalueella. Lajien suojelua varten on perustettu Natura-alueiden suojeluverkosto. EU:n lintudirektiivin liitteen I mukaisia lajeja ei havaittu pesintään viittaavasti, havaituista lajeista joutsenta ja suokukkoa ei pidetty pesivänä.

Kansainvälinen vastuu merkitsee lähinnä sitä, että lajin seuranta ja tutkimusta on tehostettava, ja että lajin elinympäristö tulee ottaa huomioon maankäytön suunnittelussa. Suomen vastuulla on sellaisia lajeja, joiden kokonaislevinneisyys on laaja, mutta ne ovat yleisiä vain pienellä osalla aluetta, josta merkittävä osa on Suomessa. Vastuulajeja valittaessa pidettiin ohjearvona, että Suomessa pesii vähintään 15 prosenttia Euroopan kannasta. Vastuulajeista maastokartoituksissa tavattiin pesintään viittaavasti 8 lajia, jotka olivat pääasiassa vesilintulajeja.

Taulukko 1. Maastokäyntien yhteydessä havaitut huomionarvoiset lajit, niiden luokittelu ja havaittu esiintymä tiivistettynä. Selitykset CR = Äärimmäisen uhanalainen, EN = Erittäin uhanalainen, VU = Vaarantunut, NT = Silmälläpidettävä, RT = Alueellisesti uhanalainen, D = Lintudirektiivin 1.liitteen laji, KV = Suomen kansainvälinen vastuulaji.

Laji	Tieteellinen	Luok	Esiintymä
Laulujoutsen	<i>Cygnus cygnus</i>	D, KV	Pateniemessä 2 erillistä paria (28.5), jotka tulkittiin pesimättömiksi
Haapana	<i>Anas penelope</i>	VU, KV	Selvitysalueen pohjoispuoleisella joutomaalla noin 100 metriä rajasta (koiras 28.5.)
Tavi	<i>Anas crecca</i>	KV	Rannan pesimäkanta noin kolme paria. Lisäksi 7 koiraan parvi
Tukkasotka	<i>Aythya fuligula</i>	EN, KV	Rannan pesimäkanta 1-3 paria. Länsi-Patelassa (28.5. pari) ja Kuivasojansuulla (12.6. 2 koirasta).
Telkkä	<i>Bucephala clangula</i>	KV	Rannan pesimäkanta noin 3 paria. Yksi todennäköinen pesäpaikka (lähti pöntöstä)
Isokoskelo	<i>Mergus merganser</i>	NT, KV	Rannan pesimäkanta noin 4 paria
Silkkiiukku	<i>Podiceps cristatus</i>	NT	Rannan pesimäkanta noin 3 paria
Pikkutylli	<i>Charadrius dubius</i>	NT	Selvitysalueen pohjoispuoleisella joutomaalla reviiri noin 100 metriä rajasta
Tylli	<i>Charadrius hiaticula</i>	RT	Rannalla Pateniemessä 2 reviiriä
Kuovi	<i>Numenius arquata</i>	NT, KV	Rantaniityillä yhteensä noin 5 reviiriä
Suokukko	<i>Calidris pugnax</i>	CR, D	koiras 28.5. Länsi-Patelan venesatamassa. Ei tulkittu pesiväksi, elinympäristö huonosti pesintään soveltuva
Lapinsirri	<i>Calidris temminckii</i>	EN	Pateniemen uimarannalla 28.5. 2 ruokailevaa, ei tulkittu pesiviksi. Oletettavasti läpimuuttavia.
Rantasipi	<i>Actitis hypoleucos</i>	KV	Ranta-alueella yhteensä noin 5 reviiriä
Valkoviklo	<i>Tringa nebularia</i>	NT, KV	Reviirit Kuivasniityllä, Kuivasojansuulla ja pohjoispuoleisella joutomaalla
Punajalkaviklo	<i>Tringa totanus</i>	NT	Reviiri Kuivasniityllä
Taivaanvuohi	<i>Gallinago gallinago</i>	NT	Rannan pesimäkannan tulkinta 4 paria
Kiuru	<i>Alauda arvensis</i>	NT	Reviiri pohjoispuoleisella joutomaalla
Västäräkki	<i>Motacilla alba</i>	NT	Havaitut reviirit Kuivasojan varressa ja Karinkannassa
Ruokokerttunen	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	NT	Selvitysalueen länsipuolella vähintään 10 reviiriä, ei yhtään selvitysalueen sisällä
Pensaskerttu	<i>Sylvia communis</i>	NT	Yksi reviiri selvitysalueella
Hömötiainen	<i>Poecile montanus</i>	EN	Reviiri selvitysalueen rajalla Kuivasojan varrella
Harakka	<i>Pica pica</i>	NT	Havaittiin arviolta 5 reviiriä, joista 4 selvitysalueen sisällä
Viherpeippo	<i>Carduelis chloris</i>	EN	Arviolta 3 reviiriä selvitysalueen läheisyydessä, joista 2 Karinkannassa ja 1 Pateniemessä
Punavarpunen	<i>Carpodacus erythrinus</i>	NT	Arviolta 8 reviiriä, joista yli puolet selvitysalueella
Pajusirkku	<i>Emberiza schoeniclus</i>	VU	Selvitysalueen länsipuolella vähintään 10 reviiriä, yksi selvitysalueen sisällä

Kartta 3. Huomionarvoisten lintujen reviirit tai havaintopaikat ja luokitellut arvokkaat lintualueet

3.6 Arvokkaat lintualueet

Oulun seudun kansainvälisesti arvokas (IBA) lintualueen raja on lähimmillään noin 1,3 kilometrin päässä. Kyseinen alue on määritelty laajempaan kansallisesti arvokkaaksi lintualueeksi (FINIBA), minkä raja on lähimmillään 30 metrin päässä (kartta 3). Edelleen lintualue on rajattu laajempaan Oulun seudun maakunnallisesti arvokkaaseen lintualueeseen (MAALI), mikä ulottuu selvitysalueelle Kuivasniityn ja Pateniemen uimarannan kohdilta (kartta 3).

Nyt tehdyn selvityksen perusteella MAALI-alue kuvasti osuvasti vesi- ja rantalinnuille arvokkaita elinympäristöjä selvitysalueen sisällä ja sen läheisyydessä. Muista alueista lintujen kannalta huomionarvoinen on Kuivasojan varsi, jossa oli reviiri erittäin uhanalaiseksi luokitellulla hömötiaisella.

3.7 Direktiivilajiselvitys

3.7.1 Viitasammakko

Selvitysalueen pohjoisosan lampareessa sekä ranta-alueen tulvavesijätöissä (kuva 13) havaittiin yhteensä kahdeksan ääntelevää viitasammakkoa.

Kuva 13. Viitasammakot ääntelivät 12.5.2020 Länsi-Patelan merenrantaniityn tulvavesijätöissä.

4. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Oulun ranta-alue on Pohjois-Pohjanmaan maankohoamisrannikkoa. Selvitysalueen pohjoisosa sijoittuu enimmäkseen merenrantaniityn yläpuolella sijaitsevalle pensasvyöhykkeen ja lehtovyöhykkeen vaihtumisvyöhykkeelle. Karinkannan alueella rantareitti ylittää kangasharjanteen. Selvitysalueen eteläosassa reitti ylittää Kuivasojan, jonka varrella on lehtometsää ja kuusivaltaista, tuoretta kangasmetsää. Selvitysalueella tai sen reuna-alueella ei havaittu luonnonsuojelulaille, metsälailla tai vesilaille suojeltuja luontotyyppisiä. Alueella esiintyvät luonnontilaisen kaltaiset lehdot ovat luokiteltu vaarantuneiksi (VU) ja niitä suositellaan jättämään rakentamisen ulkopuolelle. Selvitysalueella ja sen läheisyydessä on tietokantatietojen mukaan uhanalaisten kasvilajien esiintymiä, joita maastokäynnillä ei kuitenkaan havaittu. Kaksi tietokantatietojen mukaisista esiintymispaikoista on tuhoutuneita. Selvitysalueen läheisyyteen korkeakasvuiseen, ruovikoituneen ja paikoin pensoittuneen merenrantaniityyn sijoittuvat vähintään 10 vuotta vanhat uhanalaisten lajien esiintymät ovat mahdollisesti kasvupaikan muutosten myötä siirtyneet lähemmäksi vesirajaa. Maastokäynnillä ei havaittu uhanalaisia tai suojeltuja kasvilajeja.

Lintujen kohdalla maastokartoituksissa selvitysalueella ja sen läheisyydessä, mukaan lukien läheinen merenranta-alue, havaittiin pesintään viittaavasti maastokäyntien aikana noin 60 lajia. Uhanalaisista ja silmälläpidettävistä lajeista selvitysalueen sisällä havaittiin lähinnä pensaikoiden ja kulttuurialueiden varpuslintulajeja, kuten erittäin uhanalaiseksi luokiteltu viherpeippo sekä silmälläpidettäväksi luokitellut punavarpuen, pensaskerttu, västäräkki ja harakka. Selvitysalueen länsipuolella runsaslukuinen oli vaarantuneeksi luokiteltu pensaikoissa ja ruovikoissa viihtyvä pajusirkku. Uhanalaisista varsinaisista metsälintulajeista ainoa oli erittäin uhanalaiseksi luokiteltu hömötiainen Kuivasojan varressa. Ranta-alueilla havaittiin monipuolisesti vesilintuja ja kahlaajia. Vesilinnuista lähialueen pesimälajeihin kuuluivat mm. erittäin uhanalaiseksi luokiteltu tukkasotka ja vaarantuneeksi luokiteltu haapana. Kahlaajista äärimmäisen ja erittäin uhanalaiseksi luokitelluista suokukosta ja lapinsiristä tehdyt havainnot eivät todennäköisesti olleet alueella pesivistä. Alueellisesti uhanalaiseksi luokitellaan pesiviksi tulkituista kahlaajalajeista tylli. Silmälläpidettäväksi luokiteltuja vesilintu- ja kahlaajalajeja havaittiin useita. Oulun seudun kansainvälisesti arvokas (IBA) lintualueen raja on lähimmillään noin 1,3 kilometrin päässä. Kyseinen alue on määritelty laajempaan kansallisesti arvokkaaksi lintualueeksi (FINIBA), minkä raja on lähimmillään 30 metrin päässä. Edelleen lintualue on rajattu laajempaan Oulun seudun maakunnallisesti arvokkaan lintualueeseen (MAALI), mikä ulottuu selvitysalueelle Kuivasniityn ja Pateniemen uimarannan kohdilta. Nyt tehdyn selvityksen perusteella MAALI-alue kuvasti osuvasti vesi- ja rantalinnuille arvokkaita elinympäristöjä selvitysalueen sisällä ja sen läheisyydessä. Merenrantaniittyjen etenevä umpeenkasvu on heikentämässä elinympäristöjä mm. kahlaajien ja joidenkin vesilintujen kannalta. Muista alueista lintujen kannalta huomionarvoinen on Kuivasojan varsi, jossa oli reviiri erittäin uhanalaiseksi luokitellulla hömötiaisella.

Selvitysalueen pohjoisosan lampareissa sekä merenrantaniityn tulvajätoissa havaittiin yhteensä kahdeksan ääntelevää viitasammakkoa. Nämä soidinpaikat voidaan katsoa lajin lisääntymispaikoiksi. Viitasammakko käyttää todennäköisesti kyseisiä soidinpaikkoja sekä niitä ympäröivää merenrantaniittyä kesäelinympäristönä (levähdyspaikka). Selvitysalueella voi olla pohjanleppäkon satunnaisia saalistus- ja siirtymäreittejä (luokan III lepakkoalueita). Selvitysalueen vesistöt voivat kuulua mahdolliseen saukkoreviiriin, mutta todennäköisesti eivät ydinreviiriin.

Meren rantavyöhyke voidaan katsoa pohjoisesta etelään kulkeväksi ekologiseksi yhteydeksi. Kuivasoja rantametsineen on sen sijaan itään johtava ekologinen yhteys. Luonnonsuojelun ja luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen kannalta olisi suositeltava jättää ranta-alue mahdollisimman pitkälti rakentamatta. Uutta rantareittiä voisi sijoittaa jo olemassa olevan reitin uraan eli kunnostaa olemassa olevaa polkua rantareitiksi.

5. LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO

ELY-keskus 2020. Uhanalaisten lajien rekisteritiedot selvitysalueelta KEHA/4097/2020

Huotanen, J-P, Nousiainen, H., Mäkipää, R., Reinikainen, A. & Tonteri, T. 2013. Metsätyypit – opas kasvupaikkojen luokitteluun. Metsäkustannus. 192s.

Hyvärinen, E., ym. 2019: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019.

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.) 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018.

Koskimies, P. 1994: Linnuston seuranta ympäristöhallinnon hankkeissa. Vesi- ja ympäristöhallinnon julkaisuja – sarja B. 83 s.

Lajitietokeskus 2020. Havaintotiedot os. www.laji.fi

Luontodirektiivi 92/43/ETY.

Metsälaki 1093/1996.

Metsäntutkimuslaitos 2017. Monilähteen valtakunnan metsien inventoinnin (MVMI) kartta-aineisto; puustotiedot (www.paikkatietoikkuna.fi)

MML 2020. Maanmittauslaitoksen avoin kartta-aineisto.

Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.) 2017: Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. – Suomen ympäristö 1/2017: 1-278.

Söderman, T. 2003: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi – kaavoituksessa, YVA-meneteltyssä ja Natura-arvioinnissa. – Suomen Ympäristökeskus. Ympäristöopas 109. 196 s.

Vesilaki 587/2011.

Väisänen, R., Lammi, E. & Koskimies, P. 1998: Muuttuva pesimälinnusto. 567 s. Otavan kirjapaino, Keuruu.